

ЛЕКСИЧКО-СЕМАНТИЧКЕ СПОСОБНОСТИ ГЛУВЕ И НАГЛУВЕ ДЕЦЕ ОСНОВНОШКОЛСКОГ УЗРАСТА*

Надежда Димић¹, Мирослав Динић², Сања Ђоковић¹

¹Универзитет у Београду,
Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију
²Школа за глуву децу, Суботица

Развој говора и језика обухвата неколико фаза развоја кроз које пролазе сва деца. Прелаз у наредну фазу условљен је успешним савладавањем претходне фазе. Усвајање тласова мајерњеј језика шече паралелно са развојем речника. Аудитивна дејривација код глуве и наглуве деце узрокује оштежано усвајање говора и језика у свим фазама развоја. Циљ овој рада био је да се испитају лексичко-семантичке способности глуве и наглуве деце основношколској узраста. Узорак је чинило 46 тлувих и наглувих ученика од четвртој до осмој разреда основне школе (37 са конвенционалним слушним апаратима и 9 са кохлеарним имплантом).

Иструмент коришћен за испитивање лексичко-семантичких способности код глуве и наглуве деце у основној школи је Тест за испитивање говорне развијености (Смиљка Васић). Тест се састоји из два дела. Први део шеста је шест дефиниција који се састоји од пет најфреквенцијних именица српској језика узетих из „Дечјеј речника“ аутора Вере Лукић – човек, мајка, животи, кућа, сунце. Други део шеста је шест придевских сујрошности који се састоји од четири придева који улазе у првих 50 најфреквенцијних у српском језику (велики, добар, црн, слободан). Ова четири придева требало би да има у свом речнику деце од три године, па се претпоставља да су познати деци.

Добијени резултати показују да постоји разлика у лексичко-семантичким способностима између ученика са кохлеарним имплантом и ученика са конвенционалним слушним апаратима. На првом делу шеста, шесту дефи-

* Овај рад је део пројекта Министарства за науку и технолошки развој Р.Србије под називом „Утицај кохлеарне имплантације на едукацију глувих и наглувих особа“ бр. 179055

ниције, ученици са слушним апаратима имали су највише појреших и ехололичних одговора. Функционална дефиниција је била доминантна и код ученика са кохлеарним имплантом, и код ученика са слушним апаратима. На другом делу шеста, шесту придевских сујројности, ученици са кохлеарним имплантом имали су више шачних одговора (у просеку 2,44) показали су бољи резултат у односу на ученике са слушним апаратима, који су у просеку имали 1,54 шачних одговора.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: кохлеарни импланти, лексичко-семантичке способности, глуви и наглуви

УВОД

Развој језика и говора почиње од рођења и траје читавог живота. Говорно–језички развој је спонтан и у интеракцији са околином која већ располаже његовом употребом. Током развоја сва деца пролазе низ истих или сличних фаза развоја говора, где свака представља савладавање нове препреке у циљу развоја говора.

Паралелно са савладавањем гласова матерњег језика, формира се и речник. Речник има променљив облик услед деловања различитих чиниоца, као што су узраст, искуство, социјална средина, интелектуалне способности.

Услед оштећења слуха долази до тешкоће у усвајању лексичке структуре језика код глуве и наглуве деце. Глува и наглува деца уче истовремено изговор одређене речи и њено значење, тј. истовремено уче и реч и појам који је том речју означен. Научене речи прво се налазе у пасивном речнику, а затим прелазе и у активни речник у зависности од фреквентности њене употребе.

Међутим, потребно је правити разлику између активног (речи које сами употребљавамо) и пасивног речника (речи које разумемо, тачно или приближно, иако се њима не служимо). Пасивни речник је увек већи од активног. Речник се током читавог живота мења и обогаћује.

Формирању речника код деце претходи формирање појмова. Правилно формирање појмова код деце доводи да језички садржај буде повезан са језичким изразом. “Бесконачан свет људског искуства организује се путем коначног скупа значењских јединица језика које га уобличавају.” (Бугарски 2009: 104).

Ђоковић (2004) истиче да формирање пасивног речника увек претходи формирању активног речника. Формирање речника почиње стицањем представе о одређеном објекту у свој својој реалности, што доводи до схватање појма, а затим долази до повезивања знака и означеног.

Деца не уче речи са њиховим готовим значењем. Током развоја она сама постепено откривају шта оне значе. Период усвајање значења речи и трагање за њиховим значењем праћен је појавом грешака. Кристал (1996) наводи три типа грешака које се често јављају током друге и треће године.

1. *Хиперекстензија* представља проширење значења речи, како би се применила код објекта који деле одређено обележје, нпр. заједнички облик, боју, величину. На пример реч пас се може применити и за именовање других животиња.
2. *Хипоекстензија* представља сужавање значења речи које она има у језику одраслих. На пример, реч пас би се могла користити само за именовање кућног пса, док би се реч патике користила само за своје личне.
3. *Расиарење* указује на погрешну употребу речи, када нема основе за погрешну употребу. На пример телефон је назван трактором. Обично не постоји начин како би се ушло у траг асоцијацији која доводи до погрешне идентификације.

Ђоковић (2004) наводи да Смит сматра да дете око годину дана има две речи, са годину и по дана око 22 речи, са годину дана и 9 месеци око 118 речи. У другој години дечји речник садржи око 270 до 300 речи, док у четвртој години дечји активни речник чине око 1500 речи.

„До треће године дете треба да користи све врсте речи. Редослед појава врста речи у дечјем говору је следећи: 1. узвици и именице се јављају у дечјем речнику, истовремено, до годину и по дана; 2. прилози и придеви, истовремено, после годину и по дана; 3. глаголи крајем друге године; 4. заменице, крајем или после друге године; 5. партикуле, предлози, везници и бројеви у трећој години.“ (Матић према Т. Ковачевић, 2005: 21).

МАТЕРИЈАЛ И МЕТОД

Узорак испитаника састоји се од 46 ученика оштећеног слуха из две основне школе за децу оштећеног слуха, Основној школи „Радивој Поповић“ у Земуну и Основној школи за оштећене слухом–наглуве „Стефан Дечански“ у Београду. Истраживање је обављено крајем маја 2012. године.

Узраст ученика био је од IV до VIII разреда, 11 ученика IV разреда, 5 ученика V разреда, 7 ученика VI разреда, 12 ученика VII разреда и 11 ученика VIII разреда. Због недоступности података о степену оштећења слуха ученика са кохлеарним имплантом пре имплантације, приликом

поделе ученика према степену оштећења слуха биће додата нова група коју ће чинити ученици са кохлеарним имплантом. Према степену оштећења слуха било је: 4 ученика са умереним оштећењем слуха, 6 ученика са умерено тешким оштећењем слуха, 16 ученика са тешким оштећењем слуха, 11 ученика са веома тешким оштећењем слуха и 9 ученика са кохлеарним имплантом. Према оцени из српског језика било је: 15 ученика са одличном оценом, 18 ученика са врло добром оценом, 10 ученика са добром оценом и 3 ученика са довољном оценом. Узорак је обухватио 22 ученика женског и 24 ученика мушког пола. Према врсти амплификације било је 37 ученика са слушним апаратима и 9 ученика са кохлеарним имплантом.

Иструмент коришћен за испитивање лексичко-семантичких способности код глуве и наглуве деце у основној школи је *Тести за испитивање њорне развијености* (Смиљка Васић). Тест се састоји из два дела. Први део теста је тест дефиниција који се састоји од пет најфреквентнијих именица српског језика узетих из „Дечјег речника“ аутора Вере Лукић – човек, мајка, живот, кућа, сунце. У тесту су постављена питања „Шта је човек (мајка, живот, кућа, сунце)?“ на која ученик треба да одговори. Анализом одговора одређује се категорија дефиниција (без одговора; ехолаличан одговор; погрешан одговор; функционална дефиниција; литерарна дефиниција; описна дефиниција (дескриптивна); логичка дефиниција; логичка дефиниција са специфичним карактеристикама; потпуно логичка дефиниција). Други део теста је тест придевских супротности који се састоји од четири придева који улазе у првих 50 најфреквентнијих у српском језику (велики, добар, црн, слободан). Ова четири придева требало би да има у свом речнику дете од три године, па се претпоставља да су позната деци. Деци се поставља питање да напишу „Шта је супротно од велики (добар, црн, слободан)?“. Анализом одговора одређује се којој категорији дечји одговор припада (без одговора; ехолаличан одговор; погрешан одговор; сигматичан одговор; тачан одговор са негацијом; тачан одговор).

Испитивање је извршено групно у разреду где су ученици одговарали писменим путем на постављена питања. Ученицима су пре почетка дата упутства за рад, тестирање је почело када би свим ученицима био јасан начин рада.

РЕЗУЛТАТИ

Табела 1. Резултати ученика на тесту за испитивање јоворне развијености – дефинисање именица

		Без одговора	Ехолалија	Погрешан одговор	Функционална дефиниција	Литерарна дефиниција	Описна дефиниција	Логичка дефиниција I	Логичка дефиниција II	Попуно логика дефиниција
Слушни апарати	број	9	21	66	45	17	9	8	5	5
	просек	0,24	0,57	1,78	1,22	0,46	0,24	0,22	0,14	0,14
Кохлеарни имплант	број	11	11	7	6	4	2	0	2	2
	просек	1,22	1,22	0,78	0,67	0,44	0,22	0	0,22	0,22

У табели 1 приказани су резултати ученика према врсти апмлификације на првом делу теста за испитивање језичке развијености – тест дефиниција. Добијени резултати показују да се код ученика са слушним апаратима погрешни одговори јављају у највећем броју (1,78 по ученику), док се код ученика са кохлеарним имплантом јављају у мањем броју (0,78 по ученику). Код ученика са кохлеарним имплантом број ехолаличних одговора као и одсуство одговора су највећи у односу на друге врсте одговора (1,22 по ученику). Доминантна дефиниција код ученика са слушним апаратима је функционална дефиниција (1,22 по ученику). Одговори у облику функционалне дефиниције код ученика са кохлеарним имплантом јављају се у просеку 0,67, а у нешто мањем броју и литерарне дефиниције 0,44 по ученику. Одговора у облику логичке дефиниције код ученика са кохлеарним имплантом није било.

У табели 2 приказани су резултати ученика према врсти апмлификације на другом делу теста за испитивање језичке развијености – тест придевских супротности. Добијени резултати показују да су ученици са кохлеарним имплантом имали више тачних одговора (2,44 ученику) у односу на ученике са слушним апаратима (1,54 по ученику). Погрешни одговори код ученика са слушним апаратима (1,41 по ученику) били су у приближно истом броју као и тачних одговора. Сигмантичких одговора није било код обе групе ученика.

Табела 2. Резултати ученика на тесту за испитивање говорне развијености – придевске супротности

		Без одговора	Ехолалија	Погрешан одговор	Сигматичан одговор	Тачан одговор са негацијом	Тачан одговор
Слушни апарати	број	14	18	52	0	7	57
	просек	0,38	0,49	1,41	0	0,19	1,54
Кохлеарни имплант	број	7	2	3	0	2	22
	просек	0,78	0,22	0,33	0	0,22	2,44

КВАЛИТАТИВНА АНАЛИЗА

Квалитативна анализа одговора ученика на тесту дефинисања именица и тесту придевских супротности приказана је у табели 3 и 4. Анализом одговора ученика могло се приметити да је на тесту дефинисања именица један број одговора био инфантилног облика, тј. једном речју је означавано значење читаве реченице. Аграматичне реченице су такође биле приступне.

У табели 3 налазе се одговори који су ученици давали на тесту дефинисања именица. Највећи број дефиниција именице **човек** биле су исказане именицом *људи*, као и целом реченицом *Човек је живо биће*. Ученици су ову именицу дефинисали описујући шта човек ради (пије, једе, ради), као и набрајајући властита имена својих другова (Саша, Ненад и др.). Ученици су именицу **мајка** највише дефинисали као *мама* или глаголом *кува*. Велики број дефиниција именице **мајка** се односи на радње које мајка извршава (кува, пере, рађа и чува децу). Именица **живот** је представљала проблем ученицима током решавања овог теста. Дефиниције ове именице биле су *живи*, *животи* као и погрешни одговори услед погрешног разумевања питања, тако да су добијени одговори *животиње*, *свиња*, *крава*, *кокошка*, *пас*, *мачка*. Приликом дефинисања именице **кућа**, јавиле су се дефиниције којима ученици описују кућу *велика*, у којима су писали где се њихова кућа налази *село*, *град* и највећи број дефиниција у којима кажу шта раде код куће *сјавамо*, *живимо*, *чишћемо*, *једемо*, *кућамо се*. Најфреквентније дефиниције именице **сунце** биле су *шоло* и *сија*.

**Табела 3. Одговори на првом делу шестиа – шест
дефинисања именица**

Питања	Одговори
Шта је човек?	људи; ауто, аутобус, мотор; човек је човек; човек је живот бића; човек је живо биће; људи, Бане; Денис, Дејан; ради; човек посао; совок; совеок; човек; човек ради; човек је беће; човек је бића; човек је добро; тата; једе, пије, ради; човек је биће; човек је жива бићу; човек је живи бићу, човек је добар; човек пије кафу; човек је која помажу да га упознаш да би са њим дружиш. Као да ти је друг, добар; човек је људи; Саша, Ненад, Никола, Оги, Давид; Саша; људско биће; животиња; жива бића; човек поправља ауто; жива.
Шта је мајка?	мама; кува басуљ; мајка је жена; болим маму; мајка је добра и паметна на целом свету; мед; мама је живо биће; кува ручак; кува; кува пасуљ; мајка; мајка чува дете; мајка је која је родила бебу и има сина и ћерку то значи мајка; мајка је кува; рађа, храни децу, пере веш; мајка која је одгаји децу, мајка је родитеља; мајка је када има неколико дете; мајка је жена која чува своју децу; мајка је родила и кува; мајка је лепа; мама седи; мајка је која пружа живот свом детету; девојчица; жена; мајка пере судове; кувар; мајка кувар.
Шта је живот?	лепо живот; животиња; живот кад неко живи и ради; волим живота; живот је када ми живимо на земљи; свиња, крава; кокошке, пас, мачка; кућа; љубав; људи; уживање; игра; деце чувај; живи; живот; заљубио; пас; степјовас; живот је леп, природно; живот је када човек жив; живот је провод, учи; биљке; жива; жива и бића; млада; кућа је живот; свој живот; свиња, овца, кокошка; мир; бисемо; имам кућу; спава, живот ваздух; кућа.
Шта је кућа?	моја кућа; мама кува; људи живе код куће; кућа је место где живимо; кућа је лепа; село, Београд; собе; град; уживамо, спавамо; кућа, спава; кући; велика; кућа је да живимо; игра; 7. октобар 80; спаваш, купаш се, једеш; кућа је ми ту живимо; кућа је где живимо унутра; кућа је место где спавамо, читамо, једемо, купамо се и итд.; кућа је нова; кућа је у којој породици, друштву; дом; моја; лепа; кућа је нова; кућа је мој; то је моја кућа где ја живим са породица ту је моје кућа је живот ја. где волим своје куће у мој живот; кућа је у којима ми живимо; град; сто; гледам; спава; кућа има компијутер игра; кућа лепа.
Шта је сунце?	топло; тобло; сунце је топло и лепо време; сунце је топло и сија; сунце је жуте боје; сија; киша и пада; природа; сија јако, врућина; сунце лепо је време; суца; суце; сунце је кад сија и да буде много врућина; море; облак; сунце греје топлоту сунц се купаш пливаш; сунце сија, светлост и топлоту; сунце је нежива природа и он сија и даје топлоту; сунце је увек на небу које сија; сунце је сија; сунце је време; тобило; сунчано; сунце је сија; сунце је топло; сунце сија лепо време где можемо да пливамо на језеро лепо време је сунце; обачно; киша; киша пада; сунце је светлост; сунце топло; сунце време лепо.

**Табела 4. Одговори на другом делу шестиа - шестй
придевских супротности**

Придеви	Одговори
Велики	кућа; школа, дрво, човек, аутобуст, кућа; дрво; је човек; дрво, град; Београд; дубоко; мали; мала; мало; мањи; вели; мало, мало хране; низак; велики.
Добар	је совек; девојка добро; добар је човек; све је добро; је ученик; Денис, Драган, Аца; Бане, Милован; лош; лоше; лос; мангуп; добра; добар прос; велик; боља; бата; дрво; добар; добра; добро; није добар.
Црн	човек; патика, црно; човек је црн; дукс; је човек; патика, ципеле; панталоне; жуно; бео; бело; бел; бела; бел; беле; црн; црно; црна; мали; црвено; цре; беле човек; лук; добр.
Слободан	птице, човек; наставница; човек који не ради он је слободан; је када не радимо; птица, рода; слободан; не слободан; слободана; слободна; саврно; велики; заузет; добро; затворен; заробљен; за-таор; није добар; није слободан; заједнон; затвори.

У табели 4 налазе се одговори које су ученици давали на тесту придевских супротности. Најфреквентнији одговор ученика код придева **велики** био је *мали*, као и облици *мала* или *мало*. Најзаступљенији одговори код придева **добар** били су *лош*, *лоше* и *мангуп*, такође је коришћен и одговор, у неколико случајева, *није добар*. Одговор придевске супротности код придева **црн** који се највише појављује је *бео*, са облицима *бело*, *бел*, *бела*, *беле* и *бељ*. Супротности придева **слободан** који су ученици најчешће користили били су *не слободан*, *заузет* и *затворен*.

ЗАКЉУЧАК

На основу добијених резултата испитивањем лексичко-семантичких способности код глуве и наглуве деце основношколског узраста уочава се боље постигнуће ученика са кохлеарним имплантом.

На првом делу теста, тесту дефиниције, највише одговора и ученика са слушним апаратима и ученика са кохлеарним имплантом били су погрешни и ехолалични одговори. Резултати показују да је најдоминантнија врста одговора, код обе групе ученика, била у форми функционалне дефиниције, што одговара нивоу лексичко-семантичког развоја детета на узрасту од три године. Међутим, код ученика са кохлеарним имплантом потпуно логичка дефиниција у просеку је највише коришћена.

На другом делу теста, тесту придевских супротности, ученици са кохлеарним имплантом имали су у просеку више тачних одговора у односу на ученике са слушним апаратима. Погрешни одговори, као и одговори у ехолаличном облику у просеку је било више код ученика са конвенционалним слушним апаратима. Можемо приметити да су ученици на другом делу теста користили велики број неодговарајућих лексема и властитих имена.

Инфантилни облик одговора на тесту дефиниција је био присутан, ученици су једном речју означавали значење целе реченице. Такав облик одговора указује на тешкоће у говорно-језичком развоју код глувих и наглувих ученика. Код обе групе ученика примећена је појава аграматизма у одговорима.

Резултати добијени током истраживања указују да оштећење слуха доводи до споријег лексичко-семантичког развоја, али и да постоје користи од коришћења кохлеарног импланта у развоју говора и језика. Даља истраживања су неопходна у овој области, како би се пратили и осветлили утицаји кохлеарног импланта у превазилажењу застоја у говорно-језичком развоју.

ЛИТЕРАТУРА

1. Бугарски Р. (1972): Језик и лингвистика, Нолит, Београд
2. Бугарски Р. (2009): Увод у општу лингвистику, Чигоја штампа, Београд.
3. Crystal D. (1972): Language development in children, *Journal of the society of teachers of the deaf* 11, 4-11.
4. Виготски Л. (1977): Мишљење и говор, Нолит, Београд.
5. Де Сосир Ф. (1977): Општа лингвистика, Нолит, Београд.
6. Димић Н., Кашић З. (1999): Функција затворене класе речи у језику глуве и наглуве деце, Београдска дефектолошка школа, Београд, 1, 49 – 58.
7. Димић Н., Кашић З. (2000): Лексикон глуве и наглуве деце и отворена класа речи, Београдска дефектолошка школа, Београд, 1, 63 – 71.
8. Димић Н. (2001): Специфичности релативног активног (говорног) и релативног пасивног (гестовног) речника глуве и наглуве деце, Београдска дефектолошка школа, 1, 12 – 19.
9. Димић Н. (2002): Методика артикулације, Дефектолошки факултет, Центар за издавачку делатност – ЦИДД, Београд.
10. Димић Н., Исаковић Љ., Ковачевић Т. (2002): Лексичко – стилски дефицити код глуве и наглуве деце основношколског узраста, Београдска дефектолошка школа, Београд, 3, 24 – 33.

11. Димић Н. (2002): Класе речи и лексички дефицити код глуве и наглуве деце, Истраживања у дефектологији, Београд, 1, 131 – 142.
12. Димић Н. (2002): Класе речи и лексички дефицит код глуве и наглуве деце, Истраживања у дефектологији, 1, 131 – 142.
13. Димић Н. (2003): Говорно – језички дефицити код глуве и наглуве деце, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд.
14. Димић Н. (2004): Проблеми у језичком изразу код глуве и наглуве деце, Друштво дефектолога Србије и Црне Горе, Београд.
15. Димић Н., Ковачевић Т., Исаковић Љ. (2007): Функција лексичке спремности код деце деце оштећеног слуха, Специјална едукација и рехабилитација, Факултет за специјалну едукацију и рехабилитацију, Центар за издавачку делатност – ЦИДД, Београд, 3 – 4, 87 – 104.
16. Димић Н., Исаковић Љ. (2007): Специфичности употребе речи супротном значења код деце оштећеног слуха и деце која чују, Нове тенденције у специјалној едукацији и рехабилитацији, Београд, 509 – 528.
17. Димић Н., Исаковић Љ. (2007): Карактеристике лексикона код деце оштећеног слуха и деце која чују, Београдска дефектолошка школа, Београд, 1, 9 – 25.
18. Ђоковић С. (2004): Индивидуални третман код деце оштећеног слуха, Дефектолошки факултет–Центар за издавачку делатност – ЦИДД, Београд.
19. Исаковић Љ. (2007): Неке специфичности употребе лексике код деце оштећеног слуха и деце која чују, Београдска дефектолошка школа, Београд, 3, 17 – 33.
20. Исаковић Љ. (2007): Врсте речи у реченици код ученика оштећеног слуха и деце која чују, Београдска дефектолошка школа, Београд, 2, 11 – 23.
21. Кашић З. (1997): Затворена класа речи–језичке и комуникативне функције, Дефектолошка теорија и праска, Београд, 2, 127 – 130.
22. Кашић З., Димић Н. (1999): Језичка компетенција глуве и наглуве деце у остваривању зависне клаузе, Београдска дефектолошка школа, Београд, 1, 10 – 19.
23. Кристал Д. (1996): Кембричка енциклопедија језика, Нолит. Београд.
24. Ковачевић – Гавриловић В. (2002): Структурисање лексикона према семантичким пољима у језику деце оштећеног слуха, Београдска дефектолошка школа, 1 – 2, 41 – 53.
25. Ковачевић Т. (2005): Опис слике у настави српског језика код глувих и наглувих ученика основношколског узраста, Београдска дефектолошка школа, 2, 19 – 39.

26. Милошевић Н., Вуковић М. (2011): Лексичко–семантичке способности са специфичним језичким поремећајем и неспецифичним променама електроенцефалографских активности, Специјална едукација и рехабилитација, вол. 10, 3, 435 – 443.
27. Остојић С., Мирић Д. (2000): Карактеристике лексикона наглуве деце, Београдска дефектолошка школа, Београд, 1, 53 – 51.
28. Остојић С. (2004): Аудитивни тренинг и развој говора наглуве деце, Дефектолошки факултет Универзитета у Београду Центар за издавачку делатност – ЦИДД, Београд.
29. Ostojić S., Đoković S., Dimić N., Mikić B. (2011): Cochlear implant – speech and language development in deaf and hard of hearing children following implantation, *Vojnosanitetski preglod*, vol. 64, 4, 349 – 352.
30. Савић Љ. (1995): Методика аудиторног тренинга, Дефектолошки факултет, Београд.
31. Станојчић Ж., Поповић Љ. (2008): Граматика српског језика, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.

LEXICAL-SEMANTIC ABILITIES IN DEAF AND HARD OF HEARING CHILDREN OF ELEMENTARY SCHOOL AGE

NADEŽDA DIMIĆ¹, MIROSLAV DINIĆ², SANJA DJOKOVIĆ¹

¹University of Belgrade, Faculty of Special Education and Rehabilitation

²School for deaf children, Subotica

SUMMARY

Speech and language development involves a number of developmental phases through which all children go through. Transition into the next phase is conditioned by successful mastering of the preceding phase. Adoption of vocals of the native tongue takes places parallel to vocabulary development. Auditory deprivation in deaf and hard of hearing children results in difficulties with language and speech adoption in all phases of development. The aim of this paper was to evaluate the lexical-semantic abilities of deaf and hard of hearing children of preschool age. The sample consisted of 46 deaf and hard of hearing pupils enrolled in grades four to eight of elementary school (37 with conventional hearing aids and 9 with cochlear implants).

The instrument utilized in our evaluation of lexical-semantic abilities in deaf and hard of hearing children in elementary school was the *Test for evaluating the level of speech development* (Smiljka Vasic). The test consists of two sections. The first section is a definition test, which consists of five of the most frequent nouns of the Serbian language taken from “The Children’s Dictionary” by Vera Lukic – man, mother, life, house and sun. The second part of the test is a test of contrasting adjectives, which consists of four adjectives which are on the list of the top 50 most frequent ones in the Serbian language (large, good, black and free). These four adjectives should be a part of the vocabulary of all children before the age of three, thus it is assumed that they are known to the children.

The acquired results show that there exists a difference in the lexical-semantic abilities of pupils with a cochlear implant and those with hearing aids. In the first part of the test, the definition test, pupils with hearing aids had the most wrong and echolalic responses. Functional definitions were most dominant in the group of pupils with cochlear implants and those with hearing aids, as well. On the second part of the test, the test of contrasting adjectives, the pupils with cochlear implants had more correct responses (on average 2.44) and they showed better results in comparison with the pupils with hearing aids, who on average had 1.54 correct responses.

KEY WORDS: cochlear implants, lexical-semantic abilities, deaf and hard of hearing